

На данашњи дан 1597. године у Венецији је одштампан први српски буквар. Реч је о делу данас познатом као Буквар Инока Саве.

Данас је субота, 30. мај 2026.

1431 - На ломачи је спаљена Јованка Орлеанка, национална хероина Француске, после процеса пред енглеско-бургундским црквеним судом у Руану. Осуђена је под оптужбом да је јеретик, као и за вештичарење, при чему се држала изузетно храбро. Током Стогодишњег рата придобила је француског краља Шарла VII, убедивши га да су јој "гласови с неба" наредили да спасе Француску, да крене у ослобађање Орлеана, и 1429. је на челу одреда од око 800 људи натерала Енглеze да обуставе опсаду града. Потукла их је и код Поатјеа, а Шарла VII одвела у Ремс, где је крунисан. Бургунђани су је заробили у мају 1430. и предали Енглеzима. Бес Француза због њеног мучеништва и

патриотско одушевљење које је пробудила омогућили су протеривање Енглеза из Француске и 1453. завршетак Стогодишњег рата.

1434 - Коалициона армија Светог Римског царства поразила је у бици код Липана војску таборита, борбеног дела хуситског покрета, чиме је поражена идеја хуситске црквене реформе у Чешкој. Јан Хус, верски реформатор и ректор Универзитета у Прагу, који се борио против злоупотреба и богаћења врхова римокатоличке цркве као и немачког утицаја у Чешкој, спаљен је 1415. на ломачи под оптужбом да је јеретик.

1498 - Шпански морепловац италијанског порекла Кристифор Колумбо испловио је са шест бродова из шпанске луке Санлукар на треће путовање у Нови свет, током којег је открио Тринидад и обале Јужне Америке (ушће реке Ориноко у Атлантски океан).

1536 - Енглески краљ Хенри VIII венчао се с трећом женом Џејн Сејмор, само 11 дана пошто је на губилиште послао другу супругу Ану Болен.

1574 - Умро је француски краљ Шарл IX, после чијег су доласка на престо 1560. почели верски ратови римокатолика и хугенота (француски протестанти калвинисти). На наговор мајке Катарине Медичи, која је деловала у договору с папом Гргуром XIII, одобрио је 1572. покољ хугенота у Вартоломејској ноћи.

1593 - Енглески писац Кристофер Марло, који је усавршио писање у јамбском десетерцу и изузетно утицао на Вилијама Шекспира, убијен је на мистериозан начин у једној лондонској таверни. Његове трагедије приказују жудњу за влашћу, одликују се звучном реториком и на махове поетским жаром. Дела: "Тамерлан Велики", "Др Фаустус", "Јеврејин са Малте", "Едвард II".

1640 - Умро је фламански сликар Петер Паул Рубенс, један од највећих мајстора барока. Сјединио је најбоље традиције северњачког и италијанског сликарства. Стварао је дела пуна драматике, чулности, раскоши костима и сјаја боја. Радио је историјске, верске и митолошке композиције, сеоске и галантне сцене, портрете и пејзаже. Живео је претежно у Антверпену, али је радио и у Француској и Шпанији, где је утицао на шпанског сликара Веласкеса. Пошто је имао бројне поруџбине, неретко дела велих димензија, део посла препуштао је ученицима, међу којима су најзначајнији фламански

сликари Антон ван Дајк и Јаков Јорданс.

1744 - Умро је енглески писац Александер Поуп, представник класицизма у енглеској поезији, који је на енглески превео грчке епове "Илијаду" и "Одисеју". Дела: поеме "Есеј о човеку", спев "О критици", сатирични еп "О глупости" (Дунцијада), комично-херојски спев "Отмица увојка".

1778 - Умро је француски филозоф, писац и историчар Франсоа Волтер, просветитељ и један од најслободоумнијих духова Европе 18. века, велики противник клерикализма, али не и атеиста, сарадник чувене "Енциклопедије". Дуго је живео у изгнанству, извесно време и на двору пруског краља Фридриха II Великог, потом у Фернеју у Швајцарској. Дела: филозофски романи "Кандид", "Задиг", "Микромегас", епопеје "Анријада", "Девица Орлеанска", историјска дела "Век Луја ХИВ", "Оглед о обичајима и духу нација", "Историја Карла XII", трагедије "Едип", "Брут", "Заира", "Цезар", "Меропа", "Танкред", комедије "Сењорско право", "Нанина", филозофски списи "Трактат о метафизици", "Расправа о човеку", "Филозофски речник", "Филозофска писма".

1814 - Рођен је руски револуционар Михаил Александрович Бакуњин, најзначајнији мислилац анархизма. После војне академије служио је две године у гарди, а затим је од 1841. до 1847. путовао по Немачкој, Француској и Швајцарској, иступајући против царског самодржавља и кметства у Русији. Царска влада му је наложила да се врати у земљу, а кад је то одбио лишила га је племићке титуле и одузела му сву имовину. У револуцији 1848. учествовао је у прашком устанку, а 1849. руководио је устанком у Дрездену. После пропасти устанка ухапшен је и осуђен на смрт, али му је казна замењена доживотном робијом, после чега је изручен руским властима и прогнан у Сибир. Одатле је успео да побегне и у Западној Европи се повезао с тајном организацијом руских револуционарних демократа "Земља и слобода", а 1869. основао је тајну организацију "Алијанса социјалистичке демократије". На Хашком конгресу 1872. искључен је из Прве интернационале. Дела: "Државност и анархија", "Кнутогерманска империја и социјална револуција".

1848 - САД и Мексико ратификовали су споразум, потписан у фебруару 1848. после пораза Мексиканаца у Америчко-мексичком рату, према којем су, уз накнаду од 15 милиона долара, под власт САД доспеле до тада мексичке територије Нови Мексико, Калифорнија, делови Неваде, Јуте, Аризоне и Колорада.

1876 - Збачен је турски султан Абдул Азис, а на престо је ступио његов нећак султан Мурат V.

1909 - Рођен је амерички кларинетиста и композитор Бенџамин Дејвид Гудмен, познат као Бени Гудмен, један од првих белих музичара који се успротивио расној сегрегацији. Основао је 1934. џез оркестар у који је позвао и црне музичаре. Снимио је десетак филмова, а бавио се и класичном музиком - снимио је концерт за кларинет Вофганга Амадеуса Моцарта и свирао са симфонијским оркестрима.

1912 - Умро је амерички пилот и конструктор авиона Вилбур Рајт, пионир авијације, који је 1903. с братом Орвилем, у авиону њихове израде, извео први лет у историји ваздухопловства. Лет је трајао 59 секунди и авион је прелетео 285 метара. Браћа Рајт су већ 1905. конструисала авион који је прелетео 39 километара. Основали су 1909. "Америкен Рајт компани" за производњу авиона и исте године војсци САД испоручили први борбени авион "Сигнал Корпс I".

1913 - У Лондону је потписан мировни уговор поражене Турске са Србијом, Грчком, Бугарском и Црном Гором, чиме је окончан Први балкански рат. Србија је тада ослободила Стару Србију (отприлике данашње Косово и Метохија) и Јужну Србију (данас Македонија). Бугарска је припојила Пиринску, а Грчка Егејску Македонију. Установљена је и једна нова држава - Албанија, која никада раније у није постојала. Аустрија је наметнула оснивање Албаније како би онемогућила излаз Србије на море.

1918 - Умро је руски филозоф и естетичар Георгиј Валентинович Плеханов, један од оснивача прве руске социјалдемократске организације и Друге интернационале. Дела: "Развитак монистичког погледа на свет", "Наша размимоилажења", "Анархизам и социјализам", "Прилози историји материјализма", "О улози личности у историји", "Основна питања марксизма", "Писма без адресе", "Уметност и друштвени живот", "Књижевни погледи В. Г. Белинског", "Естетска теорија Н. Д. Чернишевског", "Доброљубов и Островски", "Карл Маркс и Лав Толстој".

1942 - Британско ратно ваздухопловство је са 1.047 авиона бомбардовало немачки град Келн, што је био први бомбардерски напад РАФ-а с више од хиљаду летелица у Другом светском рату.

1944 - Британска влада је у Другом светском рату и званично обуставила (декларативну) помоћ четницима Драже Михаиловића, оценивши да се у Југославији против нациста ефикасно боре само партизани.

1956 - Југословенска државно-партијска делегација с Јосипом Брозом на челу допутовала је у Совјетски Савез и током посете су у разговорима са совјетским руководством потврђена начела Београдске декларације из 1955, којом је премошћен раскол двеју земаља започет 1948. нападима на КПЈ (њено руководство) а тиме и руководство Југославије. У Московској декларацији о односима СК Југославије и КП Совјетског Савеза истакнуто је да ће бити настављена сарадња двеју владајућих партија, у складу с начелом о различитим путевима социјалистичког развоја и утврђено је да се сарадња мора заснивати на добровољности и равноправности.

1960 - Умро је руски писац Борис Леонидович Пастернак, добитник Нобелове награде за књижевност 1958. оштар критичар болшевизма. Одрастао је у интелектуалној средини, упркос блискости футуристима није прихватио њихову револуционарну ангажованост. Био је опчињен Христовим путем страдања и жртве, али и темама прве и друге руске револуције. Збирке песама "Изнад баријера" и "Брат мој - живот" донеле су му сврставање међу класике европске поезије 20. века. Највећи успех код публике и књижевне критике донео му је роман "Доктор Живаго", објављен у иностранству, после чега су га избацили из руског Савеза писаца. У Совјетском Савезу је "Доктор Живаго" штампан тек 1988. Исказао се и као теоретичар књижевности и сјајан преводилац Шекспира, Гетеа, Петефија и грузијских песника. Његова филозофска лирика снажно је утицала на бројне руске, европске и америчке песнике. Остала дела: роман у стиховима "Спекторски", збирке песама и поеме "Близанац у облацима", "Теме и варијације", "Поручник Шмит", "Деветстотина пета година", "Узвишена болест", "Друго рођење", "Кад се разведри", "Уметник", приповетке "Детињство Ливерсове", "Повест", аутобиографије "Заштитна повеља", "Људи и ситуације", драма "Слепа лепотица".

1961 - У заседи близу Сиудад Трухиља убијен је доминикански диктатор генералисимус Рафаел Леонидас Трухиљо Молина. Доминиканском Републиком је као штићеник САД, оштро гушећи опозицију, владао од 1930.

1973 - Западна Немачка и Чехословачка постигле су договор о нормализацији односа, окончавајући 32-годишње непријатељство.

1981 - У Бангладешу је у покушају државног удара убијен председник Зиаур Рахман. Заверенике је предводио генерал Мухамед Абдул Манзур, али је покушај удара сузбијен 1. јуна, Манзур је ухапшен и убијен под мистериозним околностима, а дужност шефа државе преузео је потпредседник Абдус Сатар.

1987 - Гомила разбеснелих сељака, припадника ниже касте, масакрирала је најмање 42 члана породица земљопоседничке више касте у индијској источној држави Бихар.

1992 - Савет безбедности Уједињених нација усвојио је резолуцију којом су наметнуте санкције Савезној Републици Југославији, на основу тврдње да сноси највећу одговорност за грађански рат у Босни и Херцеговини.

1994 - Умро је српски физичар и хемичар Павле Савић, један од проналазача процеса нуклеарне фисије (цепање атомског језгра), професор Београдског универзитета, председник Српске академије наука и уметности од 1971. до 1981. Светски познат научник постао је кад је са Иреном Жолио Кири 1937. и 1938. открио изотопе познатих елемената бомбардовањем атома урана спорим неутронима. Резултат је био неочекиван и епохалан - откривени су и елементи средње атомске масе (лантан и други), а не само тзв. трансуранијски елементи како се очекивало, а други научници су понављањем тог експеримента установили да је бомбардовање неутронима произвело цепање језгра атома урана. У Другом светском рату био је од почетка активни присталица Партизанског покрета и 1942. је изабран за потпредседника на Првом заседању АВНОЈ-а, а након рата организовао је Институт за нуклеарне науке у Винчи недалеко од Београда.

1994 - Израел је ослободио стотине палестинских затвореника, што је био део споразума с ПЛО о палестинској аутономији.

1995 - Русија је формализовала односе с НАТО, али је поновила упозорење да би ширење западног војног савеза на исток могло да подели Европу.

1998 - У северној авганистанској провинцији Тахар у земљотресу је погинуло најмање 3.000 особа.

1999 - Авиони НАТО су код Варварина с четири пројектила, испалена за мање од пет минута, срушили мост преко Велике Мораве и убили најмање 11 цивила, међу којима Сању Миленковић (16), једног од најталентованијих младих математичара у свету. Напад је отпочео у 13.25 часова, при ведром времену, а мост је због пијачног дана у Варварину био пун људи. У истом нападу убијен је и протојереј ставрофор Миливој Ћирић, прва жртва НАТО агресије међу свештенством Српске православне цркве, који је усмрћен на прагу оближњег храма Успења Пресвете Богородице.

1999 - У нападу НАТО авијације на конвој британских, италијанских и португалских новинара на путу Призрен-Брезовица убијен је возач Небојша Радојевић, а двоје људи је рањено.

1999 - У Минску су погинуле 54 особе у стампеду неколико хиљада махом младих житеља главног града Белорусије, који су по окончању концерта рок музике јурнули у улаз станице подземне железнице да се заштите од изненадне провале облака.

2002 - Утакмицом светског шампиона Француске против репрезентације Сенегала, коју је широм планете посматрало најмање 500 милиона телевизијских гледалаца, у Сеулу је отворено прво светско фудбалско првенство на тлу Азије, које су заједнички организовали Јужна Кореја и Јапан. Сенегал је приредио прворазредно изненађење победивши резултатом 1:0.

2007 - Умро је француски глумац и режисер Жан-Клод Бријали. Сматран је једним од стубова француске кинематографије у рангу с Филипом Ноареом. Родом из Алжира, Бријали је 1959. скренуо пажњу на себе улогом у "Лепом Сержу" Клода Шабрала. Током богате каријере глумио је у више од 200 филмова, које су, између осталих режирани и Трифо, Ромеро, Лелуш, Жан Клод Годар. Био је власник и директор париског позоришта "Ле Буф". Режирао је и сам неколико филмова, од којих је последњи "Господин Макс", снимљен 2006.

2020 - Број заражених корона вирусом у свету премашио је шест милиона. Вирусом је до тог дана било заражено 6.009.148 особа а 366.039 је преминуло.

(РТВ)